

Tráva a libertariáni

MICHAEL HAMILTON

Poté, co Colorado implementovalo legalizaci marihuany, napsal můj přítel článek o libertariánech.[1] Je z řad konzervativců, a přestože prezentuje svoje myšlenky rozvázně, činí tento ústřední výrok:

V tomto článku chci přesvědčit libertariány, že: „Vy také chcete, aby právo odráželo vaše názory na to, co je správné a co je špatné.“

Je otrávený lidmi jako jsem já,[2] kteří si myslí, že marihuana by měla být legální, a obviňují lidi jako je on, kteří si myslí, že by měla být nelegální, z toho, že uzákoňují morálku nebo vnucují svoje názory ostatním. Používá termín *libertarián-levičák* (v originále *libertarian-liberal* – pozn. překl.), který naznačuje alianci moderních levičáků a libertariánů v kulturních otázkách. To je celkem pravda, aspoň u mě. Někdy používám výraz *tržní liberál* (v původním smyslu slova), abych popsal sám sebe, a zjistil jsem, že preferuju modré státy a modrá města (modrá je barva Demokratické strany USA – pozn. překl.). Nemyslím si, že skutečně probíhá nějaká

Válka proti Vánocům, a myslím si, že rasističtí a homofobní redneckové jsou pitomci. Ale libertariáni se od levičáků a konzervativců liší tím, jak přistupují k zákonům, které se týkají společenských otázek.

Podle mého přítele budou lidé kvůli marihuaně slabí nebo leniví, a marihuana tak podlomí nohy zemi, ve které je zákonem povolena. Tím, že dáme lidem na výběr, přesvědčí lidi jako já toho přihlouplého, poddajného mediánového člověka, aby si přisvojil špatné zvyky. Až libertariáni dovedou všechny tyto nebohé duše růžovým sadem k marihuanovému holocaustu, kdo

koho tedy bude ve skutečnosti utlačovat? Nebo tak nějak.

Abych podpořil svůj názor, nabízí tento příběh:

Představte si, že jsem politik, který tvrdě pracuje na tom, aby udržel lidi ve své obci umírněně a silně. Víím, že to je velká práce, protože s lidskými vášněmi se těžko soupeří. Většina lidí jim může podlehnout. Avšak miluji svobody, které si můj lid vysloužil díky odvaze, umírněnosti a schopnosti bojovat s nepřáteli, a tak pracuji velmi tvrdě na tom, abych přesvědčil svůj lid, že poslouchat svoje přízemní choutky je špatné. Představte si, že do mé obce nakráčí libertarián a řekne: „Copak nevíte, že byste měli mít dovoleno jíst tolik jídla z McDonaldu, kolik chcete, a taky kouřit marihuanu?“ Co si mám myslet o takové postavě? Mojí první myšlenkou by bylo, že chce mě a moje lidi ztotočnit. Jeho lidé museli být oslabeni naší silou a toto je jejich zákeřný plán, jak nás oslabit. Ale co když zjistím, že tahle postavka to my-

(Pokračování na str. 2)

DÁLE ČTĚTE:

Michael Hamilton
Tráva a libertariáni

Marek Numerato
Nejbližší svobodnou ekonomiku najdeme ve Švýcarsku

Bohumír Židek
Světlá stránka postkomunismu

John Stossel
Hollywoodští pokrytci 2013

Jeffrey Tucker
Když úřady považují automobil za nepřítele státu

Petr Mach
Základy ekonomie (8):
Zázrak vlastnictví

Sandy Ikeda
Sedm dalších nepravd o volném trhu

Nejbližší svobodnou ekonomiku najdeme ve Švýcarsku

MAREK NUMERATO

Nadace Heritage Foundation společně s periodikem The Wall Street Journal zveřejnila na začátku roku aktualizovanou podobu žebříčku ekonomické svobody. Jde o nejkomplexnější klasifikaci s největším počtem hodnocených zemí, která se zabývá tématem ekonomické svobody, jež úzce souvisí s hospodářskou prosperitou. V roce 2014 se veřejnost seznamuje již s jubilejním dvacátým vydáním žebříčku a po dvacáté v něm patří prvenství Hongkongu, poslední dvě příčky naopak Kubě a Severní Koreji. Mezi nejpodstat-

nější informace, které můžeme z letošní klasifikace vyčíst, patří i pokračující propad Spojených států, jež opustily první desítku, a historicky nejúspěšnější umístění České republiky.

Žebříček ekonomické svobody hodnotí, jak si jednotlivé země stojí ve svobodě podnikání, svobodě obchodu, fiskální svobodě, výdajích státní správy, monetární svobodě, svobodě investování, svobodě finančního trhu, ochraně majetku, flexibilitě trhu práce a ochraně majetku. V každé kategorii jsou

(Pokračování na str. 3)

Poté...

(Pokračování ze strany 1)

slí upřímně? Jaký div! Samozřejmě z něj jeho upřímnost dělá ještě větší hrozbu. Chci říct, že jeho myšlenky oslabí moje lidi, ať už to myslí upřímně, nebo ne, ale bude těžší přesvědčit moje lidi, že je zlý, pokud je doopravdy upřímný a ani trochu zlomyslný. Jeho upřímnost má větší naději na to, že získá přízeň mých lidí na stranu špatné věci, protože je upřímný. Díky své upřímnosti se ukáže být vážnějším nepřitelem. Teď si představme, že za mnoho let tenhle libertarián přesvědčí moje lidi, aby jedli jídlo z McDonalda a kouřili trávu. Kdo opanoval koho?

S tím mám samozřejmě několik problémů.

Zaprvé: Politik, který pilně pracuje na tom, aby udržel svoje lidi „umírněné a silné“, zní spíše jako Muammar Kaddáfí než jako filosof na trůně. Teorie veřejné volby[3] říká, že je nepravděpodobné, že by se v takové mocenské pozici někdy ocitl dobrý člověk.

Zadruhé: Lidé už teď užívají marihuanu tak moc, jak chtějí. Nemusí přijít zlý libertarián, aby to lidem řekl, přišli na to sami. I děti si dokážou zajistit tolik trávy, kolik dokážou vykouřit, často ve škole. Pro mnoho lidí souvisí rozhodnutí užívat nebo neužívat s legální statusem této rostliny velmi málo.

Zatřetí: Tato historka jakoby naznačovala, že existuje politické území, kde spolu všichni souhlasí nebo sdílí velmi široké spektrum názorů na morálku. Takové místo vidím jako nepravděpodobné.

Začtvrté: Pokoušet se přesvědčit lidi, že by marihuana měla být povolena, je něco jiného než přesvědčovat je, aby sami marihuanu kouřili.

Ale to odbočuji.

Libertariáni chtějí, aby právo odráželo jejich názory na to, co je správné a co je špatné, ale lidé jako já mají na mysli něco zcela jiného, když to říkají. Jak ukázal Jonathan Haidt,[4] libertariáni obvykle upřednostňují svobodu jednotlivce jako svůj nejhlavnější morální princip.

Lidé jako můj kamarád mají názor na drogy, sex, vzdělání a ctnost. Pokud je něco špatně, mělo by se to asi zakázat. Nejenom zakázat náboženskou komunitou nebo skupinou přátel, ale ten zákaz by měl být podpořen mocí zákona.

Moderní levice může v tomto být konzervativcům někdy podobná a může chtít přikázat bigotním pekařům[5], aby pekli

svatební dorty pro homosexuální páry, nebo přikázat rasistům, aby servirovali obědy černochům atd. Důležitým rozdílem mezi levičáky a konzervativci je v tomto ohledu jejich názor, nikoliv jejich metody nebo koncept práva.

Mám vlastní názory ohledně homosexuality, drog, vzdělání, náboženské úzkoprsosti atd. Mohu požádat někoho třetího, aby tyto názory sdílel, ale byla by to pouhá žádost podpořená přesvědčováním. Stojí za to zde poznamenat, že libertariánské názory na většinu morálních témat se – kromě respektu pro osobní autonomii – velmi liší.

Nebudu nikoho nutit, aby sdílel moje názory na výše jmenované věci, ze dvou důvodů. Zaprvé, pokud bych to udělal, porušil bych svůj morální názor, že svoboda jednotlivce je výsostná, a zadruhé, nemyslím si, že je to pro mě fyzicky možné. Mnoho libertariánů souhlasí s obojím, ale většina se soustředí na to druhé. Když přesvědčujeme ostatní, skoro všichni libertariáni se zaměřují na utilitaristické argumenty o tom, jak svět doopravdy funguje.

Libertariáni rozlišují dvě odlišné kategorie morálních špatností. Jeden libertarián, Lysander Spooner, jim říkal neřesti a zločiny.[6] Neřesti jsou věci, které jsou špatné pro tu osobu, která je dělá; zločiny jsou věci, které dopadají na někoho dalšího. Neřesti zasluhují pouze opovržení, zatímco abychom zastavili zločiny, můžeme oprávněně použít násilí i tehdy, když zločin není spáchán na nás osobně. Modernější filosofové přišli na to, že tato teorie má více nuancí[7], ale pro účely tohoto článku to bude takto stačit.

Konzervativcům, jako je můj kamarád, chybí takový jasný princip pro odlišení různých typů morálních špatností – těch, které si na jedné straně zasluhují pouze opovržení, a násilí na druhé straně – ale přesto někdy taky dělají takový rozdíl. Stejně jako většina konzervativců by ani můj kamarád nikdy nepoužil násilí, aby zabránil takovým nemorálním věcem, jako když někdo málo pečuje o svoji manželku nebo když někdo přijde pozdě na schůzku. Nicméně by neváhal užít plnou sílu státu na zbytečný pokus omezit nabídku některých intoxikantů jako marihuana (ale ne jiných, jako je alkohol).

Když se konzervativci pragmaticky odchýlí od toho rozdělení na neřesti a zločiny, říkají tomu rozvážnost[8]. Pro libertariána je v tomto smyslu „rozvážnost“ pouze zástěrka pro nedostatek principů u konzer-

vativců, jak psal Hayek ve svém eseji „Proč nejsem konzervativcem“[9]:

Když tvrdím, že konzervativcům chybějí principy, nechci tím vzbuzovat dojem, že jim chybějí morální zásady. Typický konzervativce je ve skutečnosti obvykle člověkem s velmi pevnými morálními zásadami. Mám na mysli to, že mu chybějí politické principy, které by mu umožnily spolupracovat s lidmi, jejichž morální hodnoty se liší od jeho vlastních, na budování politického řádu, v jehož rámci by se oba mohli řídit svými zásadami. Uznání takových principů je to, co dovoluje koexistenci různých systémů hodnot, co umožňuje budovat mírumilovnou společnost s minimem násilí.

Co odděluje libertariány od konzervativců, kromě našich rozdílných morálních zásad, je tento pohled na právo a společnost. Zatímco konzervativce, moderní levičák, komunista atd. chtějí vystavět utiskovací aparát, který bude řídit a ovládat neřesti ostatních skupin obyvatelstva, libertariáni chtějí zvolit takový právní řád, ve kterém budou moci lidé různých morálních přesvědčení mírumilovně spolupracovat, a přesto pořád usilovat o vlastní individuální cíle. Abychom mohli takový řád nastolit, musí každý souhlasit, že budeme s neřestmi bojovat přesvědčováním a politickou autoritu použijeme pouze proti zločinům.

Možná díky našemu postavení věčné menšiny neočekáváme my libertariáni, že konzervativci nebo levičáci někdy naplno vyhrají boj za prosazení zákazu svých preferovaných neřestí. Výsledkem takového boje je podle libertariánů méně autonomie pro každého, méně mírumilovný život a menší prosperita.[10]

Jako libertarián nežádám, aby právo odráželo moje názory na to, co je správné a co je špatné. Namísto toho věřím, že předpoklad svobody,[11] kde všichni mohou používat svoje znalosti ke svým účelům a jsou omezeni pouze pravidly spravedlivého zacházení s univerzální aplikací, pravděpodobně vyprodukuje nejlepší podmínky pro dosažení našich rozcházejících se, individuálních morálních cílů; a že takový systém bude pravděpodobně nastolen a zachován pouze tehdy, když veškerá autorita včetně autority většiny bude při využívání donucovací síly omezena pouze na obecná pravidla, ke kterým se společnost zavázala.

A proto si myslím, že užívání marihuany, i když jej ostatní oprávněně vidí jako neřest (což není), by mělo být zcela legální pro

každého dospělého tak, aby s marihuánou mohl nakládat, jak uzná za vhodné. Neočekávám, že se mnou bude můj přítel souhlasit, ale předpokládám, že – když si uvědomí, že mnoho samotných libertariánů sdílí jeho názory na drogy, sex, ctnost atp. – bude souhlasit, že máme jinou koncepci práva, a jak by mělo právo zohledňovat naše názory na to, co je dobré a co je špatné.

[1] <http://doingacademia.wordpress.com/2014/01/03/why-i-am-not-a-libertarian-the-myth-of-neutrality/>

[2] Pro účely tohoto článku bude „libertarián“

znamenat mainstreamového hayekovského/friedmanovského libertariána.

[3] <http://www.econlib.org/library/Enc/PublicChoice.html>

[4] http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1665934

[5] <http://www.foxnews.com/us/2013/06/07/gay-colorado-couple-sues-bakery-for-allegedly-refusing-them-wedding-cake/>

[6] <http://www.lysanderspooner.org/VicesAreNotCrimes.htm>

[7] Pro jemnější rozdělení viz diskusi principu ne-agrese (NAP) na webu <http://www.libertarianism.org/explore?searchquery=non-aggression+principle>

[8] V originále „prudence“. Slovo „prudence“ je často používáno v americkém konzervativním

diskursu a nemá jednoznačný český překlad. Překládá se jako opatrnost, prozíravost, moudrost, rozvážnost...

[9] <http://www.obcinst.cz/proc-nejsem-konzervativcem/>

[10] Abychom mohli diskutovat o širším principu, budeme ignorovat očividné a naprosté selhání války proti drogám; násilí, které uvaluje na nevinné nezúčastněné strany, pohrdání právem, které plodí; a naprosto nepřiměřenou újmu, kterou způsobuje prohibice samotná.

[11] F. A. Hayek: Právo, zákonodárství a svoboda

Michael Hamilton je ekonom, absolvent Univerzity v San Diegu a nyní působí v libertariánském think-tanku. Přeložil Martin Pánek.

Nadace...

(Pokračování ze strany 1)

země hodnoceny na bodové škále 0 až 100. Každá z hodnocených zemí je pak zařazena do jedné z pěti kategorií – mezi svobodné, převážně svobodné, přiměřeně svobodné, převážně nesvobodné nebo utlačované.

V těchto kritériích i letos nejlépe obstál Hongkong, který na medailových příčkách doplnily Singapur a Austrálie. Nejúspěšnějším evropským zástupcem je Švýcarsko na čtvrtém místě. Počet zemí, jež jsou hodnoceny jako svobodné, se z loňských pěti rozšířil na šest. Kromě již jmenovaných států považuje Heritage Foundation za svobodnou ekonomiku i Nový Zéland a nově Kanadu. Můžeme jen spekulovat, zda by se mezi ně případně dalo zařadit i Lichtenštejnsko. To totiž pravidelně v celkovém vyhodnocení chybí s odkazem na chybějící data (autoři je letos nedokázali zajistit dále k Afghánistánu, Iráku, Kosovu, Libyi, Sýrii, Súdánu a Somálsku). Přesto bylo Lichtenštejnsko hodnoceno alespoň ve třech kategoriích – svobodě obchodu, svobodě finančního trhu a svobodě investování, a ve všech patřilo k zemím s vysokým bodovým hodnocením.

Pořadí v první desítce žebříčku ekonomické svobody pro rok 2014:

1. Hongkong 90,1 bodu
2. Singapur 89,4
3. Austrálie 82,0
4. Švýcarsko 81,6
5. Nový Zéland 81,2
6. Kanada 80,2
7. Chile 78,7
8. Mauritius 76,5
9. Irsko 76,2
10. Dánsko 76,1

USA nově mimo „top ten“

Z neúspěšnější desítky vypadly Spojené státy americké. Letos se umístily na dvanáctém místě. Jaký kurz v zemi nastolil současný prezident, dobře dokládá fakt, že v roce 2009, kdy se Barack Obama ujal své funkce, byly USA na šestém místě. Regulace ekonomiky, podporovaná nejen Obamou, ale i oběma hlavními politickými silami (demokraty a do značné míry i republikány), je hlavní příčinou toho, že USA jsou jedinou zemí v žebříčku, která si ve všech posledních sedmi ročnicích klasifikace pohoršila. Dodejme ovšem, že míra ekonomické svobody se může v jednotlivých státech USA lišit. Státy mají nejen část vlastní legislativy, která zasahuje do obchodu a podnikání, ale především mezi nimi funguje i daňová konkurence. Podle Mercatus Centra při Univerzitě George Masona a jeho žebříčku ekonomické i osobní svobody pro všech 50 států USA (nejaktuálnější verze popisuje stav z roku 2011) jsou v ekonomických oblastech nejsvobodnějšími státy Jižní a Severní Dakota. Nejnížší míry ekonomické svobody se pak dostává občanům státu New York.

Hvězdou Evropské unie je Irsko

Evropská unie má v roce 2014 v žebříčku ekonomické svobody hned dvojí zastoupení v první desítce. Nejvýše se umístilo deváté Irsko, o němž se v poslední době hodně mluví jako o zemi, která se dokázala rychle vyrovnat s následky finanční krize. O tom, že v Irsku se věci hýbou správným směrem, svědčí i fakt, že časopis Forbes umístil tuto zemi do čela žebříčku 25 nejvhodnějších států pro byznys.

Do desítky od Heritage Foundation se ze zemí Evropské unie vešlo i Dánsko, které si vede skvěle v téměř všech hodnocených oblastech, ale vysloužilo si kritiku za výši daní a vládní výdaje. Asi nikoho

nepřekvapí, že podobně jsou na tom i další skandinávské země. Dánsko však má oproti nim výhodu především ve flexibilnějším pracovním trhu. Dánsko má navíc sjednanou výjimku ze zavedení eura a je tak chráněno aspoň před některými bruselskými regulacemi.

Pakliže Irsko a Dánsko patří k premiantům EU, nezáviděníhodná role černé ovce připadá stejně jako vloni Řecku. To se ocitlo na 119. příčce mezi převážně nesvobodnými zeměmi. Ještě hůře je na tom Ukrajina, o jejímž budoucím možném přidružení k EU se koncem loňského roku hojně mluvilo. Ukrajina je až 155., tedy nejhůře umístěná evropská země (mimořádně je tedy za Ruskem i Běloruskem). Jako jediný zástupce kontinentu se ocitla v kategorii utlačovaných zemí.

Historický úspěch České republiky

Česká republika se umístila jako převážně svobodná ekonomika na 26. místě (se ziskem 72,2 bodu), což je dosud její nejlepší umístění. Ze zemí bývalého východního bloku Česko předstihlo jen Estonsko a Litva. Jako nejsilnější stránku u ČR vidí Heritage Foundation svobodu obchodu (příznivé podmínky pro vývoz a dovoz zboží) a pružný pracovní trh. Bolavým místem naopak analytici sledávají korupční prostředí a vládní výdaje. Není bez zajímavosti, že sousední Slovensko obsadilo 57. místo, přestože ještě v roce 2008 si vedlo v žebříčku lépe než Česko.

Jakkoliv nás může těšit, že ve srovnání s jinými zeměmi žijeme v relativně slušných podmínkách, musíme brát český úspěch s rezervou, pokud nechceme zavírat oči před zásahy státu, jež ekonomické aktivitě jednotlivců ani firem nikterak neprospívají. Je co zlepšovat a v mnohém se v Česku mění věci spíše k horšímu. Pamatujeme jistě vlády, které se ve svých výdajích více

krotily, časy, kdy stát nelikvidoval celá podnikatelská odvětví (tak jako dnes likérky či growshopy) nebo doby, kdy šlo za slušnou cenu (nezatíženou daní či clem) pořídit drobnou elektroniku z Číny či USA. Polepšení ČR není pouze relativní, z loňska vzrostl i absolutní počet bodů v žebříčku.

Hongkong a Singapur vévodí i dalších žebříčkům

Nadace Heritage Foundation, jejíž hodnocení Česku částečně lichoť, není navíc jedinou organizací, která pravidelně vyhodnocuje stav ekonomické svobody. Stejně tak činí například kanadský Fraser Institute. Nejaktuálnější žebříček zveřejnil v létě loňského roku, nicméně hodnocení v něm obsažené se vztahuje ke stavu z roku 2011. Oproti žebříčku Heritage Foundation tak Fraser Institute zaostává v aktuálnosti, což ovšem může souviset s tím, že se situací v jednotlivých zemích zabývá důkladněji. I v tomto žebříčku první dvě místa náležela asijské dvojici Hongkong – Singapur. A i zde Českou republiku v umístění následovala africká Botswana. Jenže zatímco v klasifikaci Heritage Foundation obsadila 27. místo, v hodnocení kanadského institutu skončila společně s Českem až 52. Index v tomto případě hodnotí pět ukazatelů – velikost státního sektoru, úroveň právního státu, mezinárodní obchod, měnové a inflační prostředí. Zde je nejúspěšnější pětice zemí z žebříčku Fraser Institutu:

1. Hongkong
2. Singapur
3. Nový Zéland
4. Švýcarsko

5. Spojené arabské emiráty (v žebříčku Heritage Foundation skončily až 28.)

Určitou představu o stavu ekonomické svobody v jednotlivých zemích světa nám poskytuje i Doing Business Project od Světové banky, který zkoumá, nakolik jsou jednotlivé země vstřícné k provozování podnikatelské činnosti. Nejaktuálnější vydání tohoto žebříčku popisuje stav k červnu 2013 ve 189 ekonomikách, které jsou hodnoceny na základě 11 indikátorů. Česká republika se umístila v žebříčku Světové banky až na 75. místě (mj. o 7 míst hůře než v předchozím vydání). První skončil Singapur před Hongkongem. Nejúspěšnější pětici v kompletní podobě uvádíme zde:

1. Singapur
2. Hongkong
3. Nový Zéland
4. Spojené státy americké
5. Dánsko

Po představení výše uvedených žebříčků je na místě otázka, k čemu jsou nám podobná vyhodnocení užitečná. Především se vyplatí sledovat recepty, jež jsou uplatňovány v nejúspěšnějších zemích, a je-li to možné, pokusit se cizí zkušenosti uplatnit i u nás. V Česku není úplně snadné začít s podnikáním, daně u nás v součtu se všemi dalšími povinnými odvody nejsou zrovna nízké, vláda si počíná neúspěšně, objem přerozdělovaných zdrojů je jako stvořený pro korupci, čehož mnozí podnikavci dokázali využít. Jsou to právě ekonomicky svobodnější země, které by mohly dát lidem na

odpovědných místech návod, jak se s výše uvedenými i dalšími problémy vyrovnat.

Podnikatelé na žebříčku možná ocení, že jim pomůže v rozhodnutí, ve kterých zemích se jim vyplatí navázat obchodní styky a kde je na to vzhledem k přeregulovanosti podnikatelského prostředí lepší zapomenout. Ekonomická svoboda by měla zajímat i dobrodruhy zvažující exil. Není náhodou, že nejúspěšnější země z žebříčků ekonomické svobody si vyhlédli například autoři webových stránek Kamemigrovat.cz. Ti na webu představují potenciální cílové destinace pro všechny, kteří již přestali věřit ve zlepšení českých společenskopolitických poměrů a zvažují emigraci. Stránky Kamemigrovat.cz se ale správně neomezují pouze na ekonomickou svobodu, nýbrž se věnují i dalším podmínkám, které vypovídají o přívětivosti jednotlivých zemí. Ani země jako stvořené pro podnikání a další ekonomické aktivity nebývají dokonalé po všech směrech. V Singapuru je zapotřebí se připravit na velmi restriktivní přístup ke konzumentům drog a na autoritářské sklony politické elity. Ve Švýcarsku není výjimkou velmi rezervovaný přístup místních obyvatel k imigrantům a důraz na pořádek, který je vynucován tučnými pokutami. V Hongkongu se zase můžeme setkat s (auto)cenzurou v médiích, omezováním svobody shromažďování nebo policejní brutalitou. Výsledky žebříčků ekonomické svobody se tedy jistě vyplatí sledovat, ale není radno je přeceňovat a ignorovat fakt, že život se netočí jen kolem peněz.

Marek Numerato je šéfredaktorem webzinu humanaction.cz.

Světlá stránka postkomunismu

BOHUMÍR ŽÍDEK

Barbara Havelková se ve svém textu, na nějž jsem reagoval jinde,^[1] mimo jiné přihlásila k poměrně rozšířenému postoji, že nás komunistické dědictví do značné míry brzdí a znemožňuje nám diskutovat o určitých otázkách bez „často přehnaných a nepřesných referencí k minulosti“. S ním se často pojí i domněnka, že jsme čtyřicet let stáli stranou vývoje, který probíhal ve společnostech na západ od železné opony. Proto je žádoucí se těmto společnostem co nejrychleji přiblížit a vyhrabat se z bahna postkomunismu.

To by patilo v případě, že by veškerý vývoj v západních zemích po druhé světové válce byl pozitivní. To však zdaleka není pravda. Paralelně s „naším“ komunismem docházelo i na Západě k ubývání svobody, přibývání etatismu a sociálního inženýr-

ství ve jménu vznešených cílů, objevovaly se jevy jako pozitivní diskriminace, environmentalismus nebo přebujelá bruselská byrokracie. Naši snahou by nemělo být dohánět Západ ve všem a za každou cenu. Postkomunismus by pro nás měl naopak být velmi cenným vodítkem. Kompasem, který nás bude před podobnými tendencemi varovat.

Zkušenost s komunismem a s ní spojená zvýšená citlivost vůči nesvobodným tendencím je naopak něco, co Západu chybí. Neměli bychom se za tuto naši devizu stydět. Měli bychom naopak Západu, jehož jsme opět součástí, poskytovat cennou zpětnou vazbu. Neměli bychom se nechat odradit úsměšky a pošklebky lidí, kteří nás budou vždy okřikovat, že házíme klacky pod nohy univerzálnímu Pokroku, kterému

musí osobní i ekonomické svobody ustoupit. Svou kritikou prokazujeme službu všem – sobě i jim.

Za oceánem existuje jiné vodítko pro všechny tamní vlastence a lidi, jimž je svoboda drahá. Je jím americká Ústava, jejíž principy jsou pro nás nedostupným ideálem a pro Američany pozitivním kompasem, díky němuž mohou neomylně určit, co je v souladu s principy svobody a co ne. Zkušenost komunismu je naopak kompasem negativním. Ale ani to není k zahoezení.

[1] <http://www.revuepolitika.cz/clanky/1876/progresivni-liberalismus-odpoved-klasickeho-liberala>

Bohumír Židek je studentem Filozofické fakulty Univerzity Karlovy.

Hollywoodští pokrytci 2013

JOHN STOSSEL

Jsem našťvaný, že tolik hollywoodských celebrit nesnáší systém, díky kterému zbohatli.

Herec/komik Russel Brand řekl na BBC, že chce „socialistický, egalitářský systém, založený na masivním přerozdělování bohatství.“ (Psali jsme v LF listopad-prosinec 2013 – pozn. red.) Režisér George Lucas zbohatl nejenom na filmech, ale také na prodávání reklamních předmětů s motivy Star Wars. Přesto říká, že věří v demokracii, ale „ne v kapitalistickou demokracii.“

Herec Martin Sheen říká: „A v tom je ten problém... Problémem je korporátní Amerika.“ A tak dále. V mém televizním pořadu poukázal herec a spisovatel Kevin Sorbo na to, že nedává moc velký smysl, když takové pocity sdílejí umělci. „To je velmi podnikavý business. Musíte pracovat tvrdě, abyste dostali šanci, a musíte tu dřinu spojit s talentem, abyste se v tomhle odvětví prosadili. Říkal jsem Clooneymu: Georgi, máš majetek 100 miliónů dolarů – samozřejmě si můžeš dovolit být socialista.“

Nejenom, že celebrity pomlouvají jediný ekonomický systém, který zlepšuje životy chudých lidí. Horší je, že mnoho z nich jsou pokrytci. Celebrity, které podporují politiku velké vlády, pravidelně užívají výhod daňových úlev, čímž zmenšují částku, kterou přispívají vládě.

Je krásné, že Obamův podporovatel Bon Jovi má nadaci, která staví domy pro chudé lidi, ale když nadejde čas daní, označuje se tento muzikant za „farmáře“. Platí tak jenom 100 dolarů státní daň z majetku. A jeho trik, jak se vyhnout daním: chová včely.

Bruce Springsteen zpívá o tom, že se zavírají továrny, ale ze svých stovek akrů po-

zemků platí málo daní. Jeho trik: Jeho pozemky obdělává bio farmář. Hollywoodská kampaň za „záchranu země“ přináší nejvíce pokrytectví.

Herec Leonardo DiCaprio nedávno oznámil: „Obletím svět, abych dělal dobro pro životní prostředí.“ Opravdu? Litáním kolem světa?

Žasnu, že se nestydí za to, co říkají. Možná nevědí, jak jsou hloupí, protože reportéři je s jejich pokrytectvím málokdy konfrontují. Hollywoodští reportéři potřebují mít k celebritám přístup a pokládání nepohodlných otázek tento přístup znesnadňuje. Aby tuto mezeru zaplnil, konfrontuje pokrytecké celebrity Jason Mattered, autor knihy „Hollywoodští pokrytci“.

On a jeho kameraman vyhledali Harrisona Forda poté, co se tento herec nechal natočit při depilaci hrudníku voskem. Ford řekl, že bolest, kterou cítíme při depilaci hrudníku, by nás měla přimět k zamyšlení nad bolestí, kterou cítí Země, když vytrháváme stromy z deštných pralesů.

Chlupy na hrudníku, deštný prales – chápete to?

Avšak toto environmentální upozornění přišlo od celebrity, která vlastní sedm letadel. Ford si dokonce jednou svým soukromým tryskáčem zaletěl pro cheeseburger! „Nezajímá mě, že vlastní sedm letadel,“ říká Mattered, „ale ať nepoučuje nás ostatní, že jsme na pokraji globálně oteplovacího Armageddonu, zatímco sám má uhlíkovou stopu jako bigfoot.“ Přestože Ford Mattered ignoroval, když jím byl konfrontován, aspoň si jednou musel vyslechnout někoho, kdo zpochyboval jeho názory.

Někteří herci si všimnou břemene vlád-

ní regulace, když se pokusí udělat něco kromě hraní. Herci si obvykle pouze vyvedávají plat. Málokdy mají co do činnosti s vládními regulacemi, to dělají jejich agenti. Když herec a celoživotní člen Demokratické strany Rob Schneider zkusil založit firmu, urazily ho kalifornské obtěžující regulace natolik, že tento stát opustil a změnil politickou stranu.

Arnold Schwarzenegger byl entuziastickým podporovatelem volných trhů, když vlastnil stavební firmu. Během pobytu v úřadě kalifornského guvernéra se ale choval spíše jako podporovatel velké vlády. Když se člověk stane politikem, má to na něj tyhle účinky, obzvlášť v Kalifornii.

Herci Drew Carey a Vince Vaughn jsou mezi tím málem, kteří vidí světlo. Carey uvedl pro ReasonTV: „Nepotřebujeme centralizovanou vládu, aby nám říkala, co máme celý den dělat.“

V rozhlasovém pořadu řekl Vaughn nedávno: „Velmi podporuji Rona Paula... Čím jste starší... tím menší důvěru máte prostě ve vládu, ať dělá cokoli. Když se podíváte do Ústavy a na principy svobody, tak skutečným účelem vlády je ochrana práv jednotlivce.“

Potlesk pro Careyho a Vaghna. Třeba přesvědčí svoje kolegy.

John Stossel je americký televizní reportér a moderátor, sloupkař a autor knih „No, They Can't: Why Government Fails-But Individuals Succeed“, „Myths, Lies, and Downright Stupidity: Get Out the Shovel – Why Everything You Know is Wrong“ a „Give Me a Break“. V roce 1980 publikoval knihu „Shopping Smart: The Only Consumer Guide You'll Ever Need“.

Když úřady považují automobil za nepřítele státu

JEFFREY TUCKER

Některá evropská města prosazují podobné ideály, jako měl Mao Ce-Tung. Třídími nepřáteli tentokrát nejsou kapitalisté, ale řidiči.

Moderní stát byl založen a vybudován s myšlenkou přinést světu hmotný pokrok.

Jak jen se věci změnilly! Nyní tentýž stát pracuje každým myslitelným způsobem na zvrácení pokroku a dokonce se vychloubá užasnými kroky, které podnikl, aby učinil naše životy ubozejšími.

Dokonce má žaludek chvástat se tím, že je v jeho moci odrazit naše permanentní usilování o lepší život, a očekává, že za to budeme svým pánům děkovat – a ještě za toto privilegium platit.

To jsou myšlenky, jež mě napadaly při četbě reportáže *V Evropě je znepríjemňování života řidičům součástí komunální politiky* v New York Times. Správně: úřady se nesnaží učinit jízdu autem snazší a méně problematickou, ale naopak těžší

a problematictější, aby se lidé vzdali aut a chodili po svých tak jako před vynálezem kola. Možnost naskočit do člověkem ovládaného ocelového vynálezu, který nás dopraví rychlostí 300 km/h, kamkoliv chceme, musí být přece považována za jeden z největších úspěchů v historii lidstva. Osvobození vůle člověka! Kdekoli v posledních sto letech nacházíme pokrok, radost a naplnění lidských tužeb, nacházíme také automobil. Automobil téměř vyřešil

obrovské problémy představované existencí časových a prostorových omezení a umožnil nám podnikat významné aktivity. Pracujeme, žijeme, nakupujeme a cestujeme tam, kam chceme, a stačí nám k tomu zlomek času, který potřebovali k přepravě na stejnou vzdálenost naši předkové.

A jak se k tomu staví stát? Snaží se to všechno zastavit. Úřady evropských měst „vytvářejí městské prostředí otevřeně nepřátelské k autům,“ píše Timesy. „Metody se různí, cíl je však jasný – učinit používání automobilu dražším a jednoduše natolik hrozným, aby se od něj lidé odvrátili k ekologičtějším dopravním prostředkům.“ Uvědomují si vůbec evropští lídři, že pouze oživují dopravní plány Velkého kormidelníka Mao Ce-tunga? Když se v roce 1950 dostal k moci, prohlásil Čínu za *zixingche de guo*, království bicyklů. Kolo bylo jedním ze tří předmětů, které musel vlastnit každý občan (další dva: hodinky a šicí stroj). Mělo se stát velkým symbolem rovnosti a ochoty občanů používat sílu vlastních svalů k práci na vítězství socialismu.

A tak je to v celé Evropě, kde se silnice uzavírají motorovým vozidlům, parkoviště jsou likvidována a pohonné hmoty jsou zatíženy daněmi do té míry, že se stávají nedostupnými. Na mnoha místech se povolená rychlost snižuje na rychlost chůze, jinde je vjezd autům zakázán zcela. Ideou tentokrát je nikoliv budovat velkou socialistickou utopii, nýbrž „chránit životní prostředí“ – a k čertu přitom s blahem lidských bytostí, z jejichž peněz tyto státy žijí a prospívají. Děje se to všechno jen kvůli životnímu prostředí? To není jediný důvod. Úřady tvrdí, že silnice jsou příliš úzké, než aby zvládly intenzivní automobilový provoz, protože většina z nich vznikla ještě před érou automobilů. To je zvláštní. Městské ulice ve Spojených státech také existovaly dříve než auta, ale Američany jako podnikatel Brigham Young, který založil Salt Lake City, napadlo udělat je dost široké na to, aby se v nich mohl otočit do protisměru krytý povoz. Pověštinou je skutečným důvodem jen to, že urbanisté prostě nemají auta rádi a tak se „obecně shodují, že rozvoj automobilové dopravy není pro města žádoucí.“

Problém s těmito „urbanisty“ je ten, že neuvážují o lidech jako o jednotlivcích se svými zájmy, kteří jednají podle vlastních plánů a dávají tak vzniknout spontánnímu řádu, jehož působením se z měst stávají skvělá místa k životu. Namísto toho chtějí plánovat z ptáčích perspektivy a donutit všechny podříditi se bez ohledu na to, jak hrozné to pro lidi bude. V nejhorších případech těmto urbanistům nahání hrůzu pohled na miliony lidí, jimž se dobře daří a kteří žijí podle svého, a stejně jako předseda Mao volají po systému, který považují za uspořádanější.

Vyzbrojeni mocí moderního státu – který ničí prosperitu a civilizační pokrok, protože, jak se ukazuje, to je jediná věc, v níž je opravdu dobrý – pracují urbanisté na splnění svého cíle, ale k čemu to povede? Je zvrácení sta let pokroku dobrý způsob, jak zlepšit životy lidí? Urbanisté tomu věří. Mají totiž jinou představu toho, jak by měl život vypadat. Chtějí, aby město připomínalo spíš mraveniště než místo, v němž jednotlivci volí mezi dostupnými možnostmi, sní a pracují na naplňování svých cílů. Statická existence dělníků a rolníků v komunistickém režimu jako by se jim zamlouvala víc.

Reportáž v *New York Times* naznačuje, že ve Spojených státech je situace velmi odlišná, že podle mínění tamních plánovačů jsou auta v pořádku. Tak tomu ale není. Válka proti automobilu se vede již půl století. Dokonce ani mezistátní dálnice nebyly vybudovány pro automobily. Byly postaveny proto, aby se vojenská vozidla mohla v případě invaze či vzpoury rozmístit po celé zemi a získat nad ní kontrolu. Automobil ve skutečnosti nikdy neměl na úřadech přítele. Automobil je produkt soukromých trhů, používaný jednotlivci k naplnění individuálních cílů.

V rozhovoru o své knize *It's a Jetsons World* jsem zmínil, že kdyby úřady nevlastnily silnice a neregulovaly tak intenzivně inovace v dopravě, mohli jsme už dnes mít létající auta. Toto tvrzení nelze prokázat či vyvrátit, ale tak tomu zkrátka je ve světě postrádaných ověřitelná tvrzení na téma, co by mohlo existovat při absenci úřední kontroly inovací a výroby.

Zamyslete se však nad tím, jak slabý pokrok zaznamenáváme i tam, kde je automobil poměrně tolerován.

Onehdy okolo mě projela nová Honda Accord, kterou jsem si spletl s Lexusem, a prosvištěl kolem i nový Lexus, který vypadal víceméně jako můj Accord z roku 1995, a tehdy mě napadlo: zlepšují se auta doopravdy, nebo jen recyklujeme různé typy designu, jako se opakovaně vracíme do módy různé šířky kravat? Tak si podniky počínají v sektorech, kde zákazníci žádají inovace pouze v oblasti stylu, nikoliv podstaty (pánské oděvy). To však není případ dopravy. Ano, v nových modelech jsou nové bezpečnostní systémy a senzační prvky výbavy. Proč se ale „koncepční automobily“ velkých výrobců nikdy nedostanou na silnice? A proč někteří lidé tvrdí, že auta nebyla nikdy lepší než v době před nějakými padesáti lety? O jaké inovace přicházíme? Výroba osobních automobilů ve Spojených státech skutečně podléhá rozsáhlému centrálnímu plánu. Máme tu normy pro měření spotřeby paliva, regulace všeho možného od pneumatik až po objem motoru a tisíce dalších drobností. Neexistuje žádná část automobilu, která by nepodléhala nějaké regulaci, a to až po vzhled kontrolky na palubní desce. Kolik prostoru pro inovaci doopravdy zbývá?

Přesně jak napsal Bastiat o smíšené ekonomice. Nikdy nebudeme vědět jistě, jaké inovace se nikdy nestaly živoucí součástí našeho hospodářského světa, protože inovátorům se postavily do cesty regulace. Nikdy nebudeme vědět jistě, jaký druh materiálních požehnání mohl přijít, nebýt plnění kapitálu a kreativity, k němuž „pod vládou Leviatana“ den za dnem dochází.

Úřady byly vždy nepřitelem pokroku, dokonce i když samy tvrdí, že jsou jeho přítelem. V poslední době slyšíme stále upřímnější vyjádření vládnoucích představitelů. Chtějí zvrátit pokrok a vůbec se tím netají. Půjde-li to takhle dál, jediným územím skutečného pokroku zůstane prostor vytvořený v digitálním vesmíru, kde jsou plánovači příliš pomalí nebo příliš hloupí na to, aby nás zatáhli zpět do doby kamenné, v níž spatřují svůj ideál.

Jeffrey Tucker je ředitelem projektu *Liberty.me* a autor knih *It's a Jetsons World: Private Miracles and Public Crimes* a *„Bourbon for Breakfast: Living Outside the Statist Quo“*.

(NEJHLOUPĚJŠÍ) VÝROK MĚSÍCE

„Pane předsedající, pane předsedo Barroso, já jsem vás volil v roce 2004, protože vás předcházela pověst reformátora. V roce 2009 jsem už sice nevěřil, že jste reformátor, ale volil jsem vás stejně, abych dokázal, že naše skupina ECR se umí chovat konstruktivně. Věřte, že kdybyste kandidoval potřeť, což už kandidovat nebudete, tak bych vás už nevolil.“

Europoslanec Jan Zahradil nám při svém projevu v plénu 11. září 2013 prozradil, v čem spočívá jím tolik propagovaný eurorealismus. Totiž v euroskeptické rétorice, která je doprovázena zbabělými činy. V roce 2004 snad šlo hlasovat pro Barrosa z neznalosti. V roce 2009 ovšem již takový hlas mohl těžko někdo zdůvodňovat snahou o konstruktivní chování. Šlo zkrátka o opětovné posvěcení vlády socialistických eurobyrokratů, kteří jsou posedlí touhou nalajnovat život půl miliardě Evropanů do naprostého detailu. Nyní, když se opět blíží volby, chce si český europoslanec narychlo vybudovat image politika, který nejde s proudem. Jan Zahradil byl ale jedním z těch, kdo tento proud dvakrát pomáhal rozpochybovat. Jakkoliv nyní nešetří na adresu Barrosa, lidovců, socialistů, liberálů či zelených kritikou, měl by si uvědomit, že za euromejdan, který se vymkl z rukou, nese odpovědnost i on sám.

(mn)

ZÁKLADY EKONOMIE (8)

Zázrak vlastnictví

PETR MACH

V sérii krátkých článků představujeme jednoduchou formou několik základních poznatků ekonomie. V tomto díle ukážeme podstatu vlastnictví.

„Dej člověku do vlastnictví holou skálu a on ji promění v kvetoucí zahradu. Dej člověku do devítiletého nájmu kvetoucí zahradu a on ji promění v poušť.“ Anglický ekonom Arthur Young tak vystihl v roce 1878 zázrak osobního vlastnictví. Lidé mají tendenci chovat se jinak k tomu, co je jejich a jinak k tomu, co jen využívají a nepatří jim to.

Známe to všichni. Doma neodhodíte na koberec nedopalek cigarety, na ulici to mnozí lidé udělají. Při jízdě se svým autem šetříme brzdové destičky i převodovku, u půjčeného auta nám jde jen o spotřebu benzínu a auta z půjčoven jsou na odpis dřív než auta soukromá.

Morální hazard

Pokud uživatel nějakého majetku není jeho vlastníkem a nenese tak všechny důsledky svého chování k tomuto majetku, dochází k pokušení nebrat v potaz dlouhodobé důsledky chování a využívat majetek na úkor vlastníka. Takovému chování říkáme morální hazard.

Socialismus zkrachoval mimo jiné proto,

že zrušil soukromé vlastnictví obchodů, firem, domů, polí. Zaměstnanci využívali podnikový majetek na úkor vlastníka státu. Stát nedostatečně investoval do domů, když na investicích nezávisel při regulovaném nájmu budoucí výnos.

Prvky tohoto socialismu společného vlastnictví známe dodnes. Mnoho lidí žije v obecních domech, kde jsou zanedbané společné chodby. Pozemky kolem státních drah jsou často zanedbanou zemí nikoho dobrou pro sprejery, narkomany a bezdomovce.

Co je to ten zázrak vlastnictví? Když něco vlastníme, neseme vždy plné důsledky našeho chování. Když vlastníme kus lesa a uděláme z něj mýtinu, neseme nejen výnos z prodaného dřeva, ale i pokles ceny pozemku. S užíváním věci je spjata odpovědnost.

Jak vlastnictví vzniká? Převážně prací. Svobodný člověk je vlastníkem sebe sama a má tak právo na plody své vlastní práce. To, co si sami svojí prací vyrobíme, je naše. Za výrobu pro druhé máme právo na odměnu. Za odměnu ze své práce si pak koupíme auto, mobil, počítač, mikinu – které jsou naše.

Vlastnictví je vztah mezi člověkem a věcí. Podstatou tohoto vztahu je soubor

práv, kterým dohromady říkáme vlastnická práva: právo věc využívat, pronajmout, prodat, darovat nebo třeba i zničit. Bez vlastnictví by ani nebylo směny. Směna je převod vlastnických práv. A směna, jak jsme ukázali (v kapitole 3 – LF leden-únor 2013) znamená, že věc nachází nového vlastníka, takového, kterému bude užitečnější.

Vlastnictví závisí na tom, jestli ho uznávají ostatní. Bylo by nám na nic myslet si, že něco vlastníme, když by toto naše vlastnictví neuznávali ostatní. Dítě si může myslet, že mu patří kolo, ale je mu to málo platné, pokud toto vlastnictví neuznává rodič a kolo dítěti vezme a prodá. Vlastník pole si může myslet, že mu patří celé pole, ale pokud přes něj lidé vyšlapou pěšinu a budou přechod přes pozemek považovat za své právo, nic na vyšlapané cestě majitel pole nevypěstuje. Vlastník lesa si může myslet, že mu patří všechny houby v lese a že ostatní nemají právo si je bez dovolení brát. Pokud si ostatní myslí, že si můžou houby volně brát, budou si je brát.

Aby zázrak vlastnictví plně fungoval, musí být vlastnictví jasně definováno a ostatními respektováno.

Petr Mach vyučuje ekonomii na VŠEM a VŠFS. Je předsedou Svobodných.

Sedm dalších nepravd o volném trhu

SANDY IKEDA

V minulém sloupku (překlad vyšel v LF listopad-prosinec 2013) jsem vyjmenoval několik „věčných“ fám o volném trhu. A protože to rozhodně není vyčerpávající výčet, rád bych jich ještě sedm přidal.

1) *Volný trh podněcuje k beztrestnému lhaní a podvádění ostatních, je to prostor, kde je „člověk člověku vlkem“.* Volný trh funguje v rámci daných pravidel. Některá z nich jsou formální a explicitně vyjádřená, například majetková práva a smlouvy. Jiná jsou jen neformální a nevyslovená – třeba upřímnost a fair play. Žádný skutečný obhájce volného trhu nepopírá, že pro fungování společenského řádu jsou potřebné oba druhy a že jejich efektivní vymáhání (ať už ze strany státu nebo soukromého subjektu) povzbuzuje svobodnou a pokojnou směnu.

2) *Volný trh vede k monopolům.* Jen pro

pořádek – monopolem myslím to, že se na trhu nachází jen jeden prodejce daného produktu. Kvůli konkurenci mohou sem tam v rámci trhu takové monopoly vzniknout. A to není nutně špatně, přestože většinou netrvají dlouho. V rámci volného trhu vznikají monopoly ze dvou důvodů: a) jeden obchodník vytlačí ostatní, protože dokázal být efektivnější či nabízel lepší produkt nebo b) nabídl produkt jako první. Pokud monopol trvá delší dobu, znamená to, že dodavatel je efektivnější nebo inovativnější než jeho rivalové. Když vláda ochraňuje podnikatele před konkurencí nebo dotuje ceny, efektivita a inovace trpí. Ale to, samozřejmě, už není volný trh. (dále viz bod č. 6)

3) *Volný trh dusí inovace.* Někteří tvrdí, že na volném trhu si velké společnosti na-

koupí od potenciálních konkurentů vynálezy jen proto, aby si zajistily svůj tržní podíl. Ale pro volnotržní podnik není zpravidla podíl na trhu to hlavní, tím je zisk. Pokud je inovace výdělečná, nedává smysl ji držet mimo trh. Společnost A může koupit nový vynález od společnosti Y třeba ve víře, že je schopen jí lépe získat odbyt. Pokud se ale ukáže, že není výdělečný, tak ho přestane prodávat. To není dušení inovací, ale předcházení ztrátě. Když Chelsea koupila Andrije Ševčenka z AC Milán, nebylo to proto, aby seděl na jejich lavičce, ale proto, aby za ně dával góly. Když potom skutečně nenastupoval, nebylo to kvůli tomu, aby Chelsea ublížila Milánu, ale protože nemohl pomoci Chelsea.

4) *Volný trh dělá z lidí sobce.* Lidé jsou v socialismu stejně sobečtí, jako by byli

v prostředí volného trhu, možná dokonce o něco víc. Kterýkoliv společenský systém musí řešit jak sobeckost zkrofit, aby pracovala ve prospěch obecného blaha. Volný trh to dělá tak, že maximalizuje potenciál pro dobrovolnou výměnu: Jack a Jill nemusí obchodovat, dokud jeden z nich nebude očekávat, že mu to něco přinese. Jak vysvětluje Adam Smith v Bohatství národů: „Není to laskavost řezníka, pivovárníka nebo pekaře, že máme co k večeru, ale to, že sledují svůj zájem.“

Někteří interpretují Smithe tak, že lidé budou (nebo by měli) ostatním pomáhat jen s vidinou materiálního zisku. Ale jak Smith vysvětlil ve své dřívější knize Teorie mravních citů: „Jakkoli sebestředný a sobecký se může člověk zdát, očividně jsou nějaké principy v jeho přirozenosti, které v něm probouzejí zájem o štěstí ostatních. A toto štěstí pro něj činí nezbytným, přestože z něj nemá nic než dobrý pocit.“ V rámci každodenního kontaktu mezi prodávajícími a kupujícími se na volném trhu musí člověk umět domluvit s celou řadou lidí jemu cizích. A to mu dodává sebevědomí k tomu být prospěšný. Není to pouze dobrý obchod, ale také určitý druh sympatie, o kterém Smith píše, že je nezbytný pro fungování svobodné společnosti, pro kterou je svobodný trh jen jedním z aspektů. Čímž se dostáváme k....

5) *Volný trh odrazuje od charity a soucitu.* Je to divné. Někteří lidé se domnívají, že v rámci společenského řádu, ve kterém jde pouze o dobrovolnost a neagresivní chování, by se dobrovolné charitě nedařilo. Možná je to proto, že hodně lidí včetně příliš mnoha libertariánů věří, že hlavní libertariánské krédo je „Nešlapej na mě!“ Místo toho je blíž pravdě říkat „Nešlapej na ostatní!“ V nesvobodné společnosti je dobročinnost typicky omezena na ty, které dobře známe. Volný trh ale rozšiřuje naše kontakty. Jak vysvětluje Dierde McCloskeyová, mezi „buržoazní ctností“ patří mnohem víc než jen pouhá rozvážnost. A z čistě praktického hlediska je to bohatství, které umožňuje konat dobročinnost, a doposud nebyl vynalezen lepší systém na jeho produkci než volný trh. To potvrzují léta a léta výzkumů.

6) *Volný trh znamená, že zisku se dosahuje na úkor ostatních.* Tahle fáma spojuje úsilí s cílem dosáhnout zisku a úsilí o získání renty, respektive volný trh s kamarádčkovským kapitalismem (crony capitalism). Ve volnotrzním prostředí bude člověk dobrovolně obchodovat, jen když očekává zisk – tj. když si myslí, že hodnota domu, který prodá, je nižší než hodnota peněz, co za něj dostane. A pokud k obchodu dojde, znamená to, že zisk očekávají (jakkoli je ve hře i jejich informovanost a nevyhnutelná nejistota světa) obě strany. Jenže tohle v kamarádčkovském kapitalismu neplatí. V něm lidé využívají politickou sílu k získání privilegií a výhod, které jsou zaplacené daněmi, regulacemi a inflací. V takovém světě je zisk jednoho ztrátou druhého, člověk je člověku skutečně vlkem. A protože tohle je způsob, kterým naše současná „smíšená ekonomika“ funguje, je tak bohužel velmi těžké rozlišit, jestli jsou „ztráty“ a „zisky“, které vidíme, důsledkem usilování o zisk nebo o rentu.

7) *Volný trh znamená, že souhlasíme se vším, co se na něm děje.* Už dřív jsem psal, že svobodná společnost vzkvétá, když je prostor jak pro radikální toleranci, tak pro radikální kritiku. Jednou z manifestací radikální kritiky je volnotrzní soutěž se zbožím a službami. Když se vám něco líbí, koupíte si to. Když je to naopak, nekoupíte. Ale svobodná společnost je zároveň tolerantní: „Nešlapej po ostatních!“ Nechtěl bych, aby můj syn kouřil pervitin, ale jsem ochotný povolit jeho volný prodej. Jedním z rizik, která na sebe ve svobodné společnosti bereme, jsou chyby. Umožňujeme chybovat jak sobě samým, tak ostatním. Proč? Nejspíš proto, že si nikdy nemůžeme být jistí, co je a co není chyba. A ve svobodné společnosti nepoužíváme politickou sílu k vnucení našich názorů ostatním, i když nám něco nepřijde správné. Jistě, neděláme kompromisy v otázkách soukromého vlastnictví a principu neagrese, ale tolerujeme (a pokojně kritizujeme) to, s čím nesouhlasíme.

*Sandy Ikeda je je profesorem ekonomie na State University of New York.
Přeložil Ondřej Trhoň.*

**Být jenom nejlepší
ve státní maturitě
vám bude v životě
k ničemu.
Nabízíme víc.**

ZVEME VÁS NA DNY OTEVŘENÝCH DVĚŘÍ
WWW.PORG.CZ

GYMNÁZIUM
A ZÁKLADNÍ
ŠKOLA

— PORG
— Libeň

— Nový
— PORG

— PORG
— Ostrava

www.nechtenasbyt.cz

LaissezFaire, měsíčník pro svobodu jednotlivce. Čte se [le-se-fé-r]. Vydává: občanské sdružení Laissez Faire. Adresa: Anny Rybníčkové 1, 155 00 Praha 5. Tel.: 777 848 037, smetka@nechtenasbyt.cz. Šéfredaktor: Martin Pánek. Redakční rada: Petr Mach, Radim Smetka, Marek Numerato. Internetový archiv: <http://www.nechtenasbyt.cz>. Číslo účtu: 1011153517/5500. Náměty, články, reakce, zájem o předplatné, zájem o inzerci uvádějte na výše uvedený kontakt. Registrace MK 8183. ISSN 1212-8597

